

Les Nacions segons Isaac Asimov

Entre els llibres favorits de la meua petita i molt estimada biblioteca es troba, en lloc destacat, un que conté les *Memòries* d'Isaac Asimov, una autobiografia escrita pel genial autor americà, d'origen rus, molt poc abans de la seva mort el 1992. Puc imaginar un repte gairebé impossible el de trobar lector aficionat a la ciència-ficció que no conegui i no hagi llegit a Asimov. Va ser un dels grans en aquest gènere, probablement el més gran. Però també va ser un divulgador de coneixement en el sentit més ampli i generós que puguem imaginar. Asimov sempre m'ha aclaparat per aquesta raó i també per la seva capacitat d'abordar de manera exhaustiva, enginyosa i sempre brillant tot tipus de temes. Bioquímica, matemàtiques, física, astronomia, filosofia, història, literatura, política, i un llarg etcètera, van ser disciplines que van passar pel filtre de l'ordinador humana -si es em permet l'excés- que va ser Asimov, i alguns dels seus treballs divulgatius es van convertir en manuals de consulta de gran acceptació popular.

Humanista en el millor sentit d'aquesta paraula —serveixi com a exemple que va ser ascendit a la presidència de l'Associació Humanista Americana per la petició unànime dels seus il·lustres associats, persones de la categoria d'Andrei Sàjarov, Erich Fromm o Carl Sagan, entre d'altres—, curiós per naturalesa i treballador infatigable —amb més de cinc-cents llibres en el seu haver—, Isaac Asimov va ser, sense por a exagerar, la versió moderna i més aproximada del geni del Renaixement, Leonardo da Vinci.

Però, si s'hagués d'escollir, entre tots els pals que Asimov va tocar, aquell en què va assolir els cims més elevats, aquest va ser sens dubte el que ja he citat de la ciència-ficció, un gènere que no és menor en literatura i en el que la major part dels autors més destacats han afegit a la capacitat narrativa pròpia d'un bon escriptor altra molt més escassa i rara, a l'abast de molt pocs, que és la de ser bons visionaris del futur que podria esperar al gènere humà. Gran part del món que ara coneixem i dels desafiaments als quals avui ens enfrontem ja van ser intuïts en les novel·les de ciència-ficció del passat segle. És molt probable, també, que els reptes del món futur que tocarà afrontar als nostres néts ja estan sent projectats amb força punteria des de la imaginació prospectiva dels actuals escriptors de ciència-ficció. Asimov dominava aquesta habilitat com pocs, com el gran mestre que va ser.

Dit tot això a manera d'introducció, vaig ara a explicar la raó per la qual estic precisament en aquest moment escrivint un article sobre el gran Isaac Asimov. Haig de confessar que va ser el pur atzar el que em va portar fa uns dies a llegir un passatge en particular de les seves *Memòries*. Ja vaig assenyalar

abans que aquest és un dels llibres que sempre tinc a mà. La seva estructura en capítols d'apunts autobiogràfics d'allò més diversos permet que siguin 'ingerits' en petites càpsules separades, sense importar massa l'ordre, encara que aquest és sempre aconsellable. Així doncs, insisteixo de nou en què va ser l'atzar el que va voler que, després d'uns quants mesos condemnat a la cua d'espera de les meves lectures paral·leles, obrís aquesta vegada el llibre pel capítol 130 —dels 166 que hi ha en total, sense incloure la introducció i l'epíleg—, un capítol que porta per títol *Viatjar a l'estranger*. Convé assenyalar que Asimov era una persona tan interessant, atípica i de vegades tan poc convencional com els seus propis personatges de ficció. Una de les seves fòbies —reconegudes per ell mateix— era la de viatjar, una activitat que no li feia res dir que detestava, especialment, si s'havia d'utilitzar l'avió. Aferrat a la seva terra d'adopció, els Estats Units d'Amèrica, des de la seva arribada al 1923, Asimov va trigar quaranta-nou anys més a trepitjar sòl europeu, sòl anglès per més senyes, i lògicament ho va fer navegant en vaixell. La seva era una notable resistència a viatjar que era molt poc freqüent en el col·lectiu jueu al qual ell pertanyia, nòmada per antonomàsia. Aquest aspecte de la seva personalitat li va servir a Asimov per posicionar-se en un assumpte delicat, tirant a espinós, com era —i segueix sent— el de la històrica confrontació entre àrabs i israelians i, de manera més àmplia, el del sentiment de pertinença a un lloc, a una cultura o una nació. Asimov, persona sense pèls a la llengua, lúcida en l'elaboració dels seus arguments i en la defensa dels mateixos amb lògica quasi científica però enriquida amb una hàbil i subtil ironia, home de forts principis ètics i, per sobre de tot, profundament coherent amb la seva visió del món a una escala macroscòpica, no va tenir el més mínim problema per embarcar-se en un assumpte dels que anomenaríem políticament incorrectes. I ho va fer sense necessitat d'emprar un llenguatge crispat. No li feia falta. Asimov en tenia prou amb la seva prosa senzilla i honesta per defensar la seva opinió amb contundència.

He volgut transcriure textualment les reflexions d'Isaac Asimov sobre aquest assumpte, per dos motius. En primer lloc, perquè mentre llegia aquestes pàgines no podia evitar sentir-me molt còmode amb la visió que Asimov em traslladava. Recordo que l'any 2000 vaig escriure un article titulat *La Aldea Humana*, en el qual em vaig atrevir a capbussar-me en el terreny de la pura utopia —perquè no és una altra cosa el que es fa quan un pretén imaginar que aquest món pot algun dia arribar a diluir les fronteres territorials i mentals que ho infesten i evolucionar cap a una idea de pertinença a una llar comú—. Deia allà que l'espai és quelcom més que la nostra última frontera, és *'la nostra única frontera'*. I afegia, amb aquesta barreja d'innocència i idealisme incorregible que no he aconseguit treure'm del damunt: *'Mantinc l'esperança*

que els nostres fills, les futures generacions que heretaran tant les nostres obres com les seves conseqüències, participin també d'aquest sentiment. Potser així puguin millorar-les. No més països, no més fronteres. Una única llar, compartida per tots, sense distinció de color, credo o ideologia. Tan sols l'Aldea Global i, en el millor sentit de la paraula, Humana'. Pur idealisme, pura ciència-ficció, sense pretendre posar-me a l'altura dels mestres, naturalment.

El segon dels motius rau en el fet que els comentaris d'Asimov sobre un fet històric concret com va ser la creació de l'estat d'Israel, contenen principis generals d'ampli espectre, molt didàctics i molt vàlids, des del meu punt de vista, per enfocar la mira amb que observem el present. A més, crec que són particularment pertinents en el context de tants i tan cruents conflictes territorials que segueixen cremant a mig món, i de tantes i tan visceral resistències dels Estats-nació de la nostra vella Europa occidental —i de la menys vella Europa de l'Est— a cedir les seves sobiraniaes —més il·lusòries que reals— i facilitar una evolució ferma cap a una unió política plena, de naturalesa necessàriament federal si el que volem és garantir un equilibri entre el respecte a les especificitats de col·lectius diferents i l'eficiència en la gestió dels interessos comuns. Diré de passada, i pensant alhora en el curt i en el llarg termini, que crec que aquesta fórmula serveix amb la mateixa força a una escala nacional per articular la convivència entre les seves diverses comunitats —curt termini— que a una escala europea —mig termini— o mundial —llarg, llarguíssim termini—.

Així és com Asimov s'expressava en aquell passatge de les seves **Memòries**:

Arribar a Israel sense pujar a un avió és un assumpte massa complicat. Hauria d'anar amb vaixell i en tren i estic segur que em portaria més temps del que dispeno i seria molt més complicat del que podria suportar.

Per tant, suposen que, si no vaig o no puc anar, com que sóc jueu, he de tenir el cor destrossat, perquè he de visitar Israel. Doncs no.

En realitat no sóc sionista. No crec que els jueus tinguin el dret ancestral d'ocupar una terra només perquè els seus avantpassats van viure allà fa 1900 anys. (Aquest tipus de raonament ens obligaria a lliurar a Amèrica del Nord i del Sud als indis, i Austràlia i Nova Zelanda als aborígens i maoris). Tampoc considero vàlides legalment les promeses bíbliques fetes per Déu que la terra de Canaan pertanyeria per sempre als fills d'Israel. (Sobretot, perquè la Bíblia va ser escrita pels fills d'Israel).

Quan es va fundar l'Estat d'Israel, el 1948, tots els meus amics jueus estaven feliços; jo vaig ser l'esgarriacries. Els vaig advertir:

-Estem construint un gueto nosaltres mateixos. Estarem envoltats per desenes de milions de musulmans que mai perdonaran, mai oblidaran i mai desapareixeran.

Tenia raó, sobretot quan va resultar que els àrabs estaven assentats en la major part dels proveïments petrolífers del món. Així que les nacions del món, que necessitaven el petroli, van pensar que era diplomàtic ser proàrabe. (Si el tema de les reserves petrolíferes s'hagués conegut abans, estic convençut que Israel no s'hauria creat).

Però no mereixem els jueus una pàtria? En realitat, crec que a cap grup humà li convé pertànyer a una "pàtria" en el sentit habitual de la paraula.

La Terra no hauria d'estar dividida en centenars de seccions diferents, cadascuna habitada per un sol segment autodefinit de la humanitat que considera que el seu propi benestar i la seva pròpia "seguretat nacional" estan per sobre de qualsevol altra consideració.

Sóc partidari de la diversitat cultural i m'agradaria que cada grup identificable valorés el seu patrimoni cultural. Per exemple, jo sóc un patriota de Nova York i si visqués a Los Angeles m'encantaria reunir-me amb altres novaiorquesos expatriats i cantar Give My Regards to Broadway.

No obstant això, aquest tipus de sentiments han de ser culturals i benignes. Estic en contra d'això si cada grup menysprea als altres i aspira a destruir-los. Estic en contra de donar armes a cada petit grup autodefinit amb què reforçar el seu propi orgull i els seus prejudicis.

La Terra s'enfronta en l'actualitat a problemes mediambientals que amenacen amb la imminent destrucció de la civilització i amb el final del planeta com un lloc habitable. La humanitat no es pot permetre desapropiar els seus recursos financers i emocionals en baralles interminables i sense sentit entre els diversos grups. Hi ha d'haver un sentit de la globalitat en què tothom s'uneixi per resoldre els problemes reals als quals ens enfrontem tots.

Es pot fer això? La pregunta equival a: pot sobreviure la humanitat?

Per tant, no sóc un sionista perquè no crec en les nacions i perquè els sionistes l'únic que fan és crear una nació més per donar lloc a més conflictes. Creen la seva nació per tenir "drets", "exigències" i "seguretat nacional" i per sentir que han de protegir-la dels seus veïns.

No hi ha nacions! Només existeix la humanitat. I si no arribem a això aviat, les nacions desapareixeran, perquè no existirà la humanitat.

Paraula d'Asimov. Paraules d'un visionari, escrites el 1992, fa gairebé un quart de segle. Quan faig una ullada, amb el coneixement actual, a les nacions que componen aquest trencaclosques polític en què hem convertit el planeta, nacions petites o grans, nacions potents o impotents, nacions riques o pobres, nacions agressives o pacífiques, nacions dominants o dominades, nacions reconegudes o ignorades, nacions existents o nacions aspirants, quan penso en totes elles, sense distinció, em pregunto si els actes que durant aquest interval de temps han protagonitzat, activa o passivament, les seves societats i els líders que les representen, han estat actes que ens acosten a ***l'Aldea Humana*** en què uns pocs humanistes segueixen confiant les nostres possibilitats de sobreviure com a espècie. La meva resposta no pot ser més frustrant.

Francesc J. Lozano

20 de Maig de 2015